

การพัฒนารูปแบบการจัดการร้านค้าแบบยั่งยืนของชุมชนอำเภอพนา

จังหวัดอำนาจเจริญ*

กนกวรรณ บั๋งทอง

สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

e-mail: kanokwan_b03@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนของชุมชนอำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญ กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกร้านค้าชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องหรือทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาร้านค้าชุมชนในพื้นที่ชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 677 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยใช้โปรแกรม LISREL ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ในการจัดการร้านค้าชุมชนในพื้นที่อำเภอพนา แยกเป็น 4 ด้าน คือ บุคลากร การดำเนินงานของกลุ่ม การจัดการร้านค้าชุมชน ทุนทางสังคม ได้แก่ การสนับสนุนจากประชาชน กฎระเบียบ และมีคณะกรรมการรับผิดชอบ องค์ประกอบที่เหมาะสมของรูปแบบประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 17 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) ปัจจัยสนับสนุน มี 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ภาวะผู้นำ สมาชิก ความช่วยเหลือขององค์กรภายนอก และทุนทางสังคม 2) การบริหารองค์กร มี 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ เงินทุนการจัดการด้านสินค้าราคาสินค้า และการบริการ 3) รูปแบบของร้านค้าชุมชน มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ รูปแบบของร้านค้า ทำเลที่ตั้ง ความตระหนักในภาวะคุกคามจากการค้าเสรี 4) การจัดการร้านค้าชุมชน มี 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ เป้าหมายการจัดการร้านค้าการควบคุมการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของสมาชิก 5) ผลลัพธ์/ความยั่งยืนมี 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ผลที่เกิดต่อสมาชิกและเกิดต่อชุมชนโดยองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความสำเร็จในการจัดการร้านค้าชุมชนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกตัว ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทุกองค์ประกอบมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการประเมินรูปแบบด้วยการทดลองใช้ พบว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ การจัดการ ร้านค้าชุมชนความยั่งยืน

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบการจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนของชุมชนอำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญสาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ปี 2559

The Development of Management Models for Sustainable Community Shops in Phana District, Amnat Charoen Province

Kanokwan Bangthong

Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchathani

Rajabhat University

e-mail: kanokwan_b03@hotmail.com

ABSTRACT

This research aims to develop management models for sustainable community shops in Phana District, Amnat Charoen Province. The samples were 677 people who were members of community shops, related or worked on developing community shops in rural areas in the northeast of Thailand. The instruments used for data collection were questionnaires, interviews and records of group conversations. The statistics used for data analysis were percentage, average, standard deviation. LISREL was used for content analysis and confirmatory factor analysis.

The research found that knowledge of community shops management in Phana District was divided into four areas: personnel, operations of the group, community shop management and social capital of the group, which contained support from partners, local people, regulations and the establishment of a committee. The appropriate elements of the model consisted of five main components and 17 indicators: 1) supporting factors consisted of four indicators, including leadership, membership, support of external organizations and social capital; 2) organization administrative consisted of four indicators, including capital, product management, price management and service; 3) the models of community shops consisted of three indicators, including the models of community shops, shop location and the awareness of the threat posed by free trade; 4) the community shop management consisted of four indicators, including the goal, community shop management, operation supervision and the participation of the members; 5) results/sustainability consisted of two indicators including consequences to members and the effects on the community. Elements and indicators of success in managing sustainable community shops were all at high

level. All pairs of variables were correlated significantly. The elements of the developed models conformed to the empirical data. The results showed that the model can be put to practice and to manage sustainable community store.

Keywords: development of model, management, community shop, sustainability

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศไทย ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในสังคมและให้ใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมและการแก้ปัญหาความยากจนนั้น ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจรากฐานให้เข้มแข็ง เพื่อสร้างศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถให้พึ่งตนเองได้มากขึ้น โดยส่งเสริมการรวมกลุ่มเป็นองค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้เกิด การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาชีพ และเพิ่มรายได้ ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างครบวงจร ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสม สร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีการเชื่อมโยงไปสู่ตลาดภายในและต่างประเทศได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2554 : 4) และแนวทางหนึ่งที่จะสามารถนำพาชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งได้นั้นคือชุมชนต้องสามารถจัดการปัญหาธุรกิจได้ด้วยตัวเองการจัดการดังกล่าวอาจจะอยู่ในรูปแบบของการรวมกลุ่ม เช่น องค์กร “ร้านค้าชุมชน”(สุริยา พันธุ์รงค์ 2553 :16-18) การจัดการร้านค้าชุมชน เป็นศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ขององค์กรและนอกองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ (สมคิด บางโม 2545 : 59)

ร้านค้าชุมชนมักเผชิญกับการต่อต้านของร้านค้าที่มีอยู่เดิมในบริเวณใกล้เคียงจนบางครั้งไม่สามารถดำเนินการได้และต้องเลิกกิจการไปในที่สุดนอกจากนี้ปัจจุบันสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมการเดินทางคมนาคมเป็นไปได้สะดวกรวดเร็วการประกอบธุรกิจขยายตัวในทุกระดับพื้นที่การแข่งขันทางการค้าเพิ่มขึ้นทำให้ความจำเป็นในการจัดตั้งร้านค้าชุมชนลดลงและอาจเสี่ยงต่อปัญหาคู่แข่งจากร้านสะดวกซื้อที่มีเงินทุนสูงและมีจำนวนมาก (ฉันทัส เพียรธรรม และ วันทนา พรุ่งวรรณรัตน์ 2555 : 39) และจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการร้านค้าชุมชน พบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนให้การบริหารจัดการร้านค้าชุมชนประสบความสำเร็จ คือ ผู้นำ ที่ต้องมีความรู้

ความสามารถ มีการวางแผนการดำเนินงาน มีการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือของสมาชิก (เพ็ญพรม สุ่มประดิษฐ์ 2553: 43–52) และผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของร้านค้าชุมชนประกอบด้วย ปัจจัยด้านทุนทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในร้านค้าชุมชน ด้านประโยชน์ของสมาชิก ด้านการจัดการ ด้านสมาชิก ด้านสินค้า ด้านภาวะผู้นำด้านราคาสินค้า ด้านทำเลที่ตั้ง ด้านทุน ด้านสมาชิก ด้านการได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก ด้านรูปแบบของร้านค้าชุมชน (นภสร เลี้ยววนิช 2553 : 60–64) และสอดคล้องกับ Wrigley and Lowe (2000: 204) ที่พบว่าพฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนไปใช้บริการห้างค้าปลีกข้ามชาติมากขึ้นเพราะมีบริการที่ดีกว่าให้บริการมากกว่า และยังมีบริการหลังการขาย สถานที่สะอาดบรรยากาศดีทำให้ผู้บริโภคมีความพอใจต่อการเข้ามาเปิดบริการร้านค้าปลีกข้ามชาติ

การบริหารจัดการร้านค้าชุมชนที่ผ่านมา ประสบปัญหาด้านต่าง ๆ ได้แก่ ขาดการวางแผนงานที่ดี ขาดการควบคุมระบบการเงินและการบัญชีที่ดี สมาชิกขาดการมีส่วนร่วมในการบริหาร (เสกสิทธิ์ แสงเรือง 2548:52) และปัญหาด้านประสิทธิภาพของการจัดการ การจัดซื้อ และบริหารสินค้าคงคลัง รวมทั้งพนักงานขาดทักษะในการทำงาน ซึ่งหากมีการศึกษาถึงปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันหาแนวทางการพัฒนาการจัดการ ก็จะสามารถนำข้อมูลมาปรับปรุงแก้ไข พัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพของร้านค้าชุมชน ให้มีศักยภาพมั่นคง สามารถแข่งขันกับพ่อค้าคนกลางหรือองค์กรอื่น ๆ ได้ และจุดอ่อนของอำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญ คือ อยู่ห่างจากตัวเมืองอำนาจเจริญประมาณ 55 กิโลเมตรและไม่มีร้านค้าขายส่งขนาดใหญ่และร้านสะดวกซื้อในชุมชน จึงมีความจำเป็นในการซื้อสินค้าจากพ่อค้าคนกลางในราคาที่สูงและถ้าเดินทางเข้ามาในเมืองก็จะเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการจ้างรถโดยสารหรือค่าน้ำมันรถ ไม่คุ้มค่างกับการได้สินค้าอุปโภคบริโภคจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาแบบการจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนของชุมชนอำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญว่ามีปัจจัยใดบ้างมีองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ใดบ้าง ที่จะช่วยการจัดการร้านค้าชุมชนให้ประสบความสำเร็จและยั่งยืนได้ เพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงส่งเสริมและพัฒนาร้านค้าชุมชน ของชุมชนหมู่บ้านแห่งอื่นที่มีความพร้อมต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการและองค์ความรู้ในการจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืน ของชุมชนอำเภอพนาจังหวัดอำนาจเจริญ

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืน ของชุมชนอำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญ

3. เพื่อประเมินผลรูปแบบจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืน

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Method) ระหว่างวิธีเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนการวิจัยมี 3 ระยะ ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษารูปแบบและองค์ความรู้ในการจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนของชุมชนในอำเภอพนาจังหวัดอำนาจเจริญ โดยได้ดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นทุติยภูมิ (Secondary Data Collection) ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยจัดทำโครงร่างการวิจัยนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ข้อมูลทุติยภูมิ บริบทพื้นที่ วิถีชีวิตชุมชน องค์ความรู้พื้นบ้านเกี่ยวกับร้านค้าชุมชน ของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่อำเภอพนา ประชากรในการวิจัยขั้นตอนนี้ได้แก่ สมาชิกร้านค้าชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอพนา โดยสุ่มเก็บข้อมูลจากสมาชิกร้านค้าชุมชนในแต่ละตำบล ร้อยละ 30 ของจำนวนร้านค้าชุมชนในตำบลนั้น จากจำนวนทั้งหมด 53 ร้าน จึงได้กลุ่มตัวอย่าง 16 ร้าน จำนวน 372 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม หากคุณภาพโดยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง .60-1.00 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของ Cronbach มีค่าเท่ากับ .829 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 3 ร่างรูปแบบการจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนของชุมชนอำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญ โดยนำตัวแปรที่ได้จากการวิจัยขั้นตอนที่ 2 ที่พบแนวทางการจัดการร้านค้าชุมชนแล้วนำเสนอประเด็นที่สำคัญมาสร้างเป็นองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืน

การวิจัยระยะที่ 2: การศึกษาองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ของรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนของชุมชนอำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญโดยได้ดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การค้นหาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของรูปแบบการจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนของชุมชนอำเภอพนาที่เหมาะสมโดยทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion; FGD) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาในพื้นที่เกี่ยวกับการจัดการร้านค้าชุมชนที่เป็นกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และประชาชนทั่วไป จำนวน 7 คน โดยใช้เครื่องมือวิจัยคือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่มหาคุณภาพโดยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา วิเคราะห์ IOC มีค่าอยู่ระหว่าง .80–1.00 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วจัดทำร่างรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลสมการเชิงโครงสร้างองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการร้านค้าชุมชนของชุมชนอำเภอพนาที่เหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนารูปแบบ คือกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องหรือทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาร้านค้าชุมชนในพื้นที่ชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 305 คน ตามจำนวนที่กำหนดขั้นต่ำของการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง .60–1.00 ค่าความเชื่อมั่น โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของ Cronbach ซึ่งมีค่าเท่ากับ .891 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ด้วยโปรแกรม LISREL

การวิจัยระยะที่ 3 : การประเมินผลรูปแบบการจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนของชุมชนอำเภอพนาจังหวัดอำนาจเจริญโดยมีรายละเอียดดังนี้

การทดลองใช้รูปแบบเป็นการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริง กับพื้นที่เป้าหมายซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจงจากพื้นที่ที่ดำเนินการจัดการร้านค้าชุมชนอย่างต่อเนื่องคือชุมชนบ้านม่วงสวัสดิ์ ตำบลพนา และชุมชนบ้านผึ่ง ตำบลจานลาน อำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญ เครื่องมือที่ใช้ คือ คู่มือการใช้รูปแบบ ปฏิทินการดำเนินการทดลองรูปแบบ และแบบประเมินผลรูปแบบ หาคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ค่า IOC อยู่ระหว่าง .60–1.00 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยนำเครื่องมือทดลองรูปแบบไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายด้วยตนเอง โดยใช้แนวคิดการประเมินแบบมีส่วนร่วม (Participatory Evaluation) และให้

ผู้มีส่วนได้เสีย (ประชาชนในพื้นที่) มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ประเมินตามองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการร้านค้าชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านม่วงสวาสต์โดยการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Workshop) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ของสภาพการดำเนินงานตามรูปแบบ

สรุปผลการวิจัย

1. องค์ความรู้ในการจัดการร้านค้าชุมชนในพื้นที่อำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญมีการจัดการร้านค้าชุมชนแยกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการดำเนินงานของกลุ่มด้านการจัดการร้านค้าชุมชน และด้านทุนทางสังคมของกลุ่ม ที่ประกอบด้วย การสนับสนุนจากภาคีประชาชนในพื้นที่กฎ ระเบียบ และมีการจัดตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบโดยมีการจัดการอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. องค์ประกอบที่เหมาะสมของรูปแบบประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก 17 ตัวบ่งชี้ ดังนี้
1) องค์ประกอบปัจจัยสนับสนุน มี 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ภาวะผู้นำ สมาชิก การให้ความช่วยเหลือขององค์กรภายนอก และทุนทางสังคม 2) องค์ประกอบการบริหารองค์กร มี 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ เงินทุนการจัดการด้านสินค้าการจัดการด้านราคาสินค้า และการบริการ 3) องค์ประกอบรูปแบบของร้านค้าชุมชน มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ รูปแบบของร้านค้าชุมชน ท่าเลที่ตั้งร้านค้าและความตระหนักในภาวะคุกคามจากการค้าเสรี 4) องค์ประกอบการจัดการร้านค้าชุมชน มี 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ เป้าหมายของการตั้งร้านค้าชุมชนการจัดการร้านค้าชุมชนการควบคุมดูแลการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของสมาชิก 5) องค์ประกอบผลลัพธ์/ความยั่งยืนมี 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ผลที่เกิดต่อสมาชิก และผลที่เกิดต่อชุมชน องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความสำเร็จในการจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกตัว ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทุกคู่

3. ผลการนำรูปแบบการจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนของชุมชนอำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญ ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในชุมชนบ้านม่วงสวาสต์และบ้านผึ่งพบว่า เป็นรูปแบบที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและจากผลการประเมินสภาพการจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนทั้ง 2 หมู่บ้านทำให้เห็นช่องว่างของการพัฒนาได้มีการนำตัวบ่งชี้ภายใต้องค์ประกอบของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการร้านค้าชุมชนซึ่งสามารถสะท้อนภาพของการบริหารจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนของชุมชนได้ดี

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนของชุมชนอำเภอฟนา จังหวัดอำนาจเจริญ มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. องค์ความรู้ในการจัดการร้านค้าชุมชนในพื้นที่อำเภอฟนา จังหวัดอำนาจเจริญ มีการจัดการร้านค้าชุมชนแยกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการดำเนินงานของกลุ่ม ด้านการจัดการร้านค้าชุมชน และด้านทุนทางสังคมของกลุ่ม ที่ประกอบด้วย การสนับสนุนจากภาคีประชาชนในพื้นที่กฎ ระเบียบ และมีการจัดตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ โดยมีการจัดการอยู่ในระดับมากทุกด้านซึ่งผลการศึกษาไม่มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดาริน เทวฤทธิ์ (2550 : 78-85) ที่พบว่าสมาชิกร้านค้าชุมชนมีความรู้และประสบการณ์บทบาทหน้าที่ของตนเองค่อนข้างจำกัดและนโยบายจากส่วนกลางในเรื่องนี้ยังไม่ชัดเจนแต่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ สอนดี และคณะ (2547 : 18-27) ที่พบว่า 1) ชาวบ้านมีความรับผิดชอบต่อชุมชนและเสียสละมากขึ้น เกิดความสามัคคี แน่นแฟ้นขึ้น 2) ได้ใจจากชาวบ้าน คือ ทุกคนมาช่วยงานด้วยใจ พอใจกับความสำเร็จที่ตนเองมีส่วนร่วม 3) ได้แนวร่วมทั้งวิธีคิดและการปฏิบัติ คือ เมื่อมีการนัดประชุม จะคุยกันฉันท์พี่น้อง ถกเถียงกันด้วยเหตุผลหาข้อสรุปกันอย่างฉันทามติ 4) ความคิดสร้างสรรค์จากการเปลี่ยนแปลง 5) ด้านการเพิ่มสมาชิกร้านค้า 6) การเปลี่ยนแปลงจากภายนอกชุมชน

2. องค์ประกอบที่เหมาะสมของรูปแบบประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก 17 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) องค์ประกอบปัจจัยสนับสนุน มี 4 ตัวบ่งชี้ 2) องค์ประกอบการบริหารองค์กร มี 4 ตัวบ่งชี้ 3) องค์ประกอบรูปแบบของร้านค้าชุมชน มี 3 ตัวบ่งชี้ 4) องค์ประกอบการจัดการร้านค้าชุมชน มี 4 ตัวบ่งชี้ 5) องค์ประกอบผลลัพธ์/ความยั่งยืนมี 2 ตัวบ่งชี้ โดยองค์ประกอบและตัวชี้วัดความสำเร็จในการจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกตัว และทุกด้านตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทุกคู่ และโมเดลองค์ประกอบของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ซึ่งผลการศึกษาที่มีความมีความสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับงานทศนะของนักวิชาการต่าง ๆ เช่น Carter (1973 : 267) ได้กล่าวถึงความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง แบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำตัวอย่างเพื่อเลียนแบบ แผนภูมิซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หลักการหรือแนวคิด และชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กัน และรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ สอดคล้องกับ Brown and Moberg (1980 : 16-17) ที่ได้เสนอองค์ประกอบ

ของรูปแบบว่ามี 5 องค์ประกอบ คือ สภาพแวดล้อม เทคโนโลยี โครงสร้าง กระบวนการจัดการ และการตัดสินใจสั่งการ และผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของเสถียร มุ่งดี (2551 : 60–68) ที่พบว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อความยั่งยืนของกลุ่มร้านค้าชุมชนตลอดระยะเวลา 5 ปี คือ การก่อตั้งกลุ่ม ผู้นำ ความเป็นประชาธิปไตย การบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจชุมชน การตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงาน ทูทางสังคมของกลุ่มและความเพียงพอทางกลุ่ม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นัฐจิรา พรหมสุวรรณ และคณะ (2552 : 65–71) ที่พบว่า รูปแบบการบริหารงาน มีดังนี้ 1) การซื้อสินค้าเข้ามาขาย 2) การจัดวางสินค้าจะจัดเป็นหมวดหมู่ 3) การขายสินค้าจะบันทึกรายการขาย 4) การขายสินค้าเป็นเงินเพื่อจะมีการจำกัดวงเงินในการซื้อ 5) การปันผลจะใช้เครื่องคอมพิวเตอร์คำนวณ 6) การทำบัญชีและการจัดเก็บข้อมูล 7) การตรวจสอบข้อมูลการบริหารจัดการ และงานวิจัยของ นกสร เลี้ยววานิช (2553 : 60–64) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อเหตุแห่งความสำเร็จของร้านค้าชุมชน ประกอบด้วยปัจจัยด้านทุนทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในร้านค้าชุมชน ด้านประโยชน์ของสมาชิก ด้านการจัดการ ด้านทัศนคติของสมาชิก ด้านสินค้า ด้านภาวะผู้นำ ด้านราคาสินค้า ด้านทำเลที่ตั้ง ด้านทุน ด้านสมาชิก ด้านการได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก ด้านรูปแบบของร้านค้าชุมชนและสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริภพ ไชยจันลา (2555 : 97–108) ที่พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ร้านค้าชุมชนมีความเข้มแข็ง ได้แก่ 1) ความสามารถของคณะผู้นำชุมชน 2) การสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานราชการ 3) การระดมความคิดแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชน

3. ผลการนำรูปแบบการจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนของชุมชนอำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญ ที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้พบว่า เป็นรูปแบบที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ตัวบ่งชี้ภายใต้องค์ประกอบของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นสามารถสะท้อนภาพของการบริหารจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนของชุมชนได้ดี ซึ่งผลการศึกษามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของใจมานัส พลอยดี (2540 : 151–156) ที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความสำเร็จจากการนำแนวทางเลือกธุรกิจชุมชนไปปรับใช้ ได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวกับความเป็นผู้นำ ปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวสมาชิก ปัจจัยที่เกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอก และปัจจัยด้านการเงิน ซึ่งสิ่งสำคัญที่สุดของแนวคิดธุรกิจชุมชน และการจัดการร้านค้าชุมชน นั่นคือหลักแห่งการพึ่งตนของชาวบ้านในชุมชน การเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมต้องได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านในชุมชนจึงจะมีกระตุนทุนจากชาวบ้านได้และมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมมากขึ้น ทำให้การดำเนินงานมีความเข้มแข็งทางด้านการเงิน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ร้านค้าชุมชนที่คณะกรรมการร้านค้าชุมชน ไม่มีประสบการณ์และทักษะในการบริหารจัดการ เช่น การจัดทำบัญชีการจัดซื้อ จัดจำหน่ายสินค้าการติดตามงานและการพัฒนางาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือรับผิดชอบควรจัดให้มีการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ทักษะและจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ตลอดจนศึกษาดูงานอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกร้านค้าชุมชน โดยสมาชิกได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน และทำให้ร้านค้าชุมชนสามารถดำเนินงานต่อไปได้อย่างยั่งยืนโดยได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนตลอดไป

3. คณะกรรมการร้านค้าชุมชน และสมาชิกในหมู่บ้านทุกคน ควรมีกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน อยู่เสมอเพื่อพบปะพูดคุยหารือหรือรับทราบปัญหาและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน เป็นประจำทุกเดือน

4. ให้ความรู้ด้านต่าง ๆ แก่สมาชิกทุกคน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในแนวทางและวิธีการของร้านค้าชุมชนอย่างถ่องแท้เพื่อเสริมสร้างศรัทธาให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร้านค้าชุมชน รวมทั้งให้มีความสามารถก้าวทันโลกธุรกิจสมัยใหม่และมีการสร้างเยาวชนรุ่นใหม่เพื่อรองรับต่อยอดกิจการต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้พบองค์ประกอบ ตัวชี้วัด การจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืน มี 5 องค์ประกอบ 17 ตัวบ่งชี้ ดังนั้น จึงยังมียังองค์ประกอบ และตัวชี้วัด การจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนอีกส่วนหนึ่งที่ควรนำมาทำการวิจัยและพัฒนาเพิ่มเติม

2. ควรจะมีการศึกษาวิจัยต่อยอดในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อนำรูปแบบ

การจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนของชุมชนอำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญ ไปประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่น ๆ อีกพร้อมทั้งมีการติดตามประเมินผลการจัดการร้านค้าชุมชนแบบยั่งยืนอย่างต่อเนื่องเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนจากร้านค้าชุมชน

3. ควรมีการวิจัยความเป็นไปได้ในการพัฒนาการดำเนินงานร้านค้าชุมชนให้มีประสิทธิภาพทัดเทียมกับร้านค้าเอกชนในท้องถิ่นเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- ใจมานัส พลอยดี. (2540). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจชุมชน เปรียบเทียบระหว่างภาพรวมและภาพย่อย (อำเภอเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร และอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช).วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉันทัส เพียรธรรม และ วันทนา พรุ่งวรรณรัตน์ (2555). “การปรับตัวของร้านโชห่วยภายใต้กระแสการขยายตัวของร้านสะดวกซื้อสมัยใหม่”วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม. ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน.
- ดาริน เทวฤทธิ์ . (2550). พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการของคณะกรรมการร้านค้าชุมชนหมู่ที่ 3 ตำบลหลักช้าง กิ่งอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- นภสร เลี้ยววณิช.(2553). ปัจจัยแห่งความสำเร็จของร้านค้าชุมชน กรณีศึกษา ศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นัฐจิรา พรหมสุวรรณ และคณะ. (2552). โครงการกระบวนการจัดการอย่างมีส่วนร่วมในการจัดระบบการบริหารจัดการศูนย์สาธิตการตลาด (ร้านค้าชุมชน) ของชุมชนบ้านหนองฮี ตำบลชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- เพ็ญพยม สุ่มประดิษฐ์. (2553).การบริหารจัดการกลุ่มร้านค้าชุมชนบ้านหนองสระ องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหญ่ อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์.รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตร มหาบัณฑิต. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศรีวรรณ สอนดี และคณะ. (2547). โครงการ การจัดตั้งร้านค้าชุมชน เพื่อชุมชนเข้มแข็ง บ้านคลองน้ำลาด ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค.
- สมคิด บางโม. (2545). องค์การและการจัดการ.พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิทย์พัฒน์.
- สิริภพ ไชยจินลา. (2555). การจัดการร้านค้าชุมชนแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนบ้านกล้วยม่วง ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง.วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

สุริยา พันธุ์รงค์. (2553). “การศึกษาการดำเนินงานประสิทธิภาพและความอยู่รอดของกิจการร้านค้าชุมชน กรณีศึกษาร้านค้าชุมชนบ้านกล้วยใหม่ หมู่ 14 ต.สันมะเค็ด อ.พาน จ.เชียงราย” *วารสารวิจัยการสละองค์*. ปีที่ 4 (2) กรกฎาคม – ธันวาคม (16–28).

เสถียร มุ่งดี. (2551). *การศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อความยั่งยืนของกลุ่มร้านค้าชุมชน กรณีศึกษาบ้านโนนโพธิ์ องค์การบริหารส่วนตำบลขามุนาม อำเภอขามุนาม จังหวัดอำนาจเจริญ*. รายงานการศึกษาอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555–2559)*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

เสกสิทธิ์ แสงเรือง. (2548). *กระบวนการและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานสหกรณ์ร้านค้า : ศึกษาเฉพาะกรณี สหกรณ์ร้านค้าชุมชนมัสยิด นูร์ลยากิน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ สส.ม.(พัฒนาชุมชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Brown, W.B. and Moberg, D.J. (1980). *Organization theory and management*. New York : John Wiley and Sons.

Good, Carter V. (1973). *Dictionary of Education*. New York: McGraw-Hill.

Wrigley, N. and Lowe, M.S. (2000). *Reading Retail: A Geographical Perspective on Retailing and Consumption Spaces*. London: Arnold. New York: Oxford University Press.

Translated Thai References

Jaimanat Ploydee. (1997). *Factors Effecting the Success and Failure of Community Business in Comparison of Macro and Micro Levels (Khamkheankaew District, Yasothorn and Lansaka District, Nakhorn Si Thammarat)*. Master’s thesis in Economics. Graduate School, Chulalongkorn University.

Chanthat Pheantham and Wannathaphorn Rungwannarat. (2012). The adaptation of grocery stores under the spread of modern convenient stores. *Journal of Environmental Management*. Vol. 8,

- Darin Thewarit. (2007). *The Development of Management Training Course of the Community Shop Committee Moo 3, Lakchang Subdistrict, Changklang Minor District, Nakhon Si Thammarat Province*. Master's thesis in Arts. Suratthani: Suratthani Rajabhat University.
- Napason Liaowanit. (2010). *Key Success Factor of Community Shop: a Case Study of Agricultural Demonstration Center, Tha Sao Subdistrict, Sai Yok District, Kanchanaburi Province*. Master's thesis in Business Administration. Nakhon Prathom: Silpakorn University.
- Natjira Phromsuwan et al. (2009). *Participatory Management Process in Setting Management System of the Demonstration Marketing Center (Community Store) of Nong Hee Village, Chee Tuan Subdistrict, Khuangnai District, Ubonratchathani Province*. Thailand Research Fund (TRF).
- Penpayom Sumpradit. (2010). *Management of Community Shop Group of Nongsa Village, Wangyai Subdistrict Administrative Organization, Thatako District, Nakhon Sawan Province*. Master's independent study in Public Administration. Khon Kaen: Kohn Kaen University.
- Siraphop Chaichanla. (2555). *The Participatory Management of the Community Shop of Baan Kluaymoung, Muang District, Lampang Province*. Master of Science Maejo University.
- Sriwan Somdee et al. (2004). *The Establishment of a Community Shop for Strong Community of Khlong Nam Lat Village, Nikhom Phatthana Subdistrict, Muang District, Lampang Province*. Thailand Research Fund (TRF).
- Somkid Bangmo. (2002). *Organization and Management*. (3rd edition). Bangkok: Witthayaphat Publishing.
- Suriya Phannarong. (2010). The study of operation and survival of community store: a case of community store Baan Kluimai Moo 14, Tambon Sanmaket, Phan District, Chiangrai Province. *Kasalongkham Research Journal*. 4:2, (16–28).

- Satien Mungdee. (2008). *A Study of Factors, Conditions toward Sustainability of Community Store Group in Nonpo Village, Chanuman Subdistrict Adminstrative Organization, Chanuman District, Amnat Charoen Province*. Master's independent study in Public Adminstration. Khon Kaen: Khon Kaen University.
- Office of the National Economics and Social Development Board. (2011). *Summary of the Eleventh National Economic and Social Development Plan (2012-2016)*. Office of the National Economics and Social Development Board.
- Seaksith Sangrueng. (2005). *Process and Problems in the Operation of Co-operative Store: a Case Study of Mosque Nurljakeen Co-operative Store, Jomthong District, Bangkok*. Master's thesis in Community Development. Thammasat University.